

Készítette a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal (NÉBIH)
Rendszerszervezési és Felügyeleti Igazgatósága
az „Élelmiszerlánc-biztonsági Stratégia 2013-2022” című kiadvány alapján.

ISBN 978-963-08-7672-8

Kapcsolatfelvétel: www.elbs.hu

© Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal (NÉBIH) 2013

BEVEZETÉS

Abiztonságos élelmiszerek, a betegségektől mentes, egészséges növények, állatok iránti igény egyidős az emberiséggel. Az elmúlt évszázadokban, évtizedekben sok mindent sikerült elérni, a legtöbb növény- és állatbetegségtől mentesítettük állomá-

nyainkat, a legsúlyosabb, akár halálos élelmiszer-eredetű megbetegedéseket mára sikerült szinte teljesen megelőzni. Ennek ellenére nem dőlhetünk hátra, a biztonságos élelmiszerláncért továbbra is sok mindent kell megtennünk.

Az első kérdés, ami sokak fejében megfordul, hogy **mi is az élelmiszerlánc-biztonság**, és miért arról, és nem élelmiszer-biztonságról szól ez a Stratégia? Az élelmiszerlánc-biztonság sokkal többet jelent az élelmiszer-biztonságnál. Az élelmiszerlánc mentén nem csak az emberi egészség védelme kap kiemelt figyelmet, hanem a gazdaság védelme is, a környezeti szempontok érvényesítése mellett. Az egészség, a gazdaság és a környezet védelme között pedig prioritást felállítani, vagy egyiket a másik elé helyezni lehetetlen. Azok hosszú távú fenntartható fejlesztése csak együttesen valósítható meg. E célt pedig az élelmiszerlánc-biztonság keretében lehet elérni, hiszen **az lefedi a termőföldtől az asztalig tartó összes tevékenységet**.

Az élelmiszerlánc úgy határozható meg, mint az élelmiszerre közvetlen vagy közvetett hatással bíró, a „termőföldtől asztalig” tartó láncot alkotó folyamatok, valamint e folyamatok eredményeképpen létrejövő termékek összessége.

Ezt felismerve vált szükségessé, hogy készüljön **egy nemzeti középtávú élelmiszerlánc-biztonsági stratégia**, amely 10 évre meghatározza az élelmiszerlánc-csal kapcsolatos legfontosabb célokat és előttünk álló feladatokat. Ennek során fogalmazódott meg a **Stratégia küldetése**, amely nem más, mint az élelmiszerlánc-biztonság javításával mindannyiunk, azaz **az ember és a társadalom védelme**. A **Stratégia jövőképe** az, hogy az élelmiszerlánc termékek (különösen az élelmiszerek) mindenkor **egészségesek, kiváló minőségűek és biztonságosak** legyenek, valamint azok előállítás, kereskedelme, felhasználása vagy fogyasztása során pedig magas fokú tudatosságot és felelősséget tanúsítson minden szereplő.

A Stratégia elemzi a jelenlegi helyzetet, megfogalmazza a jövőbeni kívánatos állapotot és iránymutatást ad arra, hogy milyen úton jutunk el az elvárt állapotba.

Hogyan lehet az ételmszerlánc-biztonságon javítani? Az ételmszerlánc-biztonság alapvetően úgy javítható, hogy minél több veszélyt azonosítunk, és azok kockázatát elfogadható mértékűre csökkentjük. Ez egy egyszerűen hangzó, de igen összetett folyamat, és nyilvánvalóan több módszer is alkalmas lehet a cél elérésére. A célok kitűzése során azt is figyelembe kell venni, hogy az Ételmszerlánc-biztonsági Stratégia nem célozza, nem célozhatja valamennyi azonosított probléma, felmerülő lehetőség egyidejű megoldását, hanem prioritások kitűzésére, a fő hangsúlyok megállapítására van szükség.

Az emberi, állati és növény megbetegedések megelőzése, azaz az **ételmszerlánc-biztonság javítása** érdekében tehát közösen, környezettudatos módon minél több ételmszerlánc-veszélyt kell azonosítanunk és azok egészségügyi és gazdasági kockázatát elfogadható mértékűre kell csökkentenünk.

ALAPELVEK

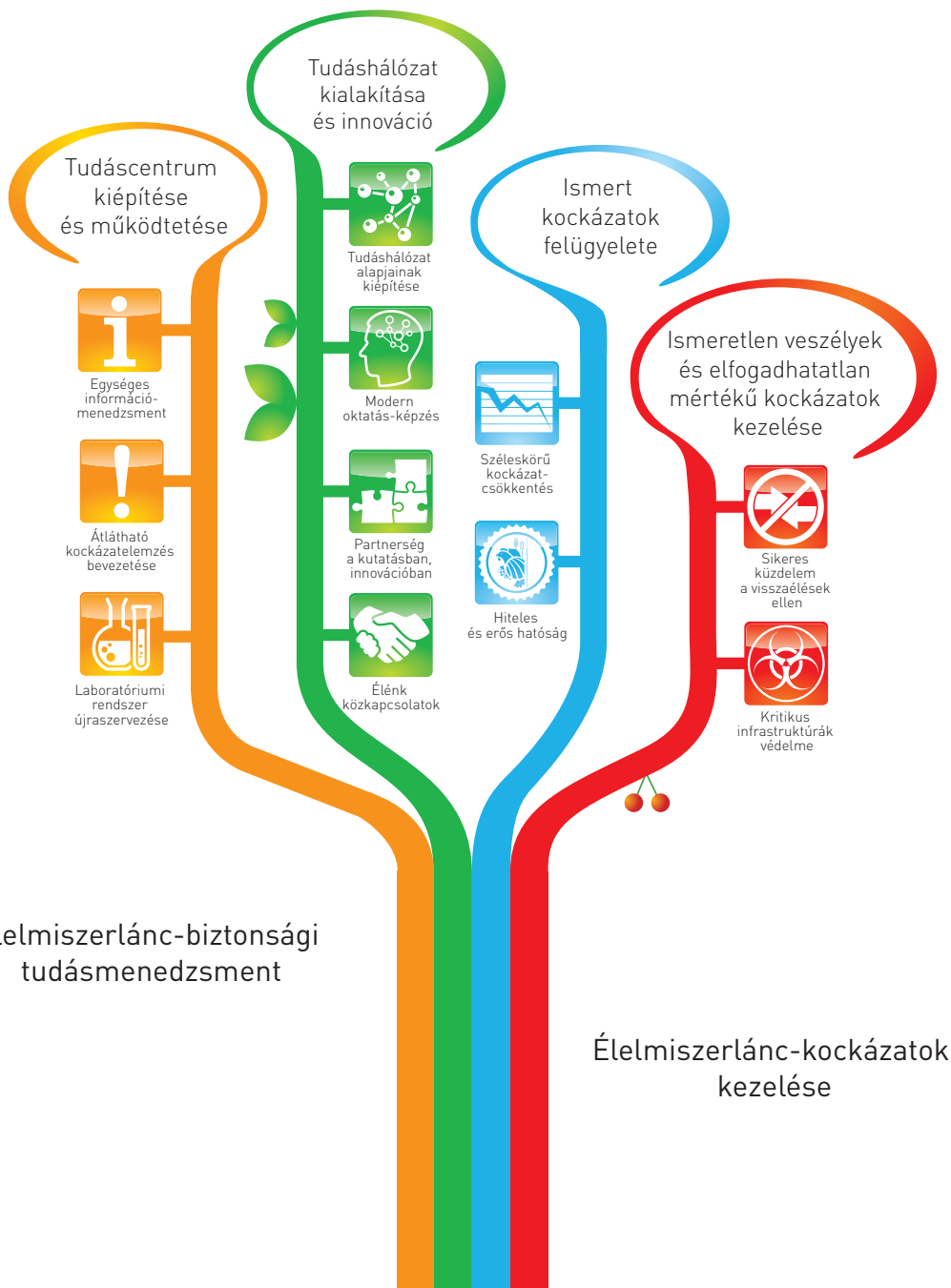
- Átfogó, megelőző szemlélet „termőföldtől az asztalig”
- Integrált megközelítés
- Átláthatóság és nyomonkövethetőség
- Fogyasztóközpontúság
- Tudományos megalapozottság
- Elővigyázatosság és kiterjesztett felelősség az ételmszerláncban
- Átlátható kockázatmegközelítés

A kockázatcsökkentésre fentiek alapján két fő út áll rendelkezésünkre, amelyek egyben a Stratégia két pillérét is adják:

- az egyikben az állam feladata lesz a társadalmi tudásmenedzsment megszervezése és koordinálása az ételmszerlánc mentén – azaz az **Ételmszerlánc-biztonsági tudásmenedzsment megszervezése**,
- a másikban pedig az állam hagyományos hatósági funkcióit kell megerősíteni, hatékonyságukat fokozni, az ellenőrzési módszereket fejleszteni – azaz az **Ételmszerlánc-kockázatok kezelése** határozható meg, mint stratégiai célterület.

Az Ételmszerlánc-biztonsági Stratégia a fő cél – az ételmszerlánc biztonság fokozása – elérése érdekében két célterületen négy stratégiai célt és 11 programot fogalmaz meg.

Élelmiszerlánc-biztonsági tudásmenedzsment

Élelmiszerlánc-kockázatok kezelése

TUDÁSMENEDZSMENT

Az információ és a tudás

- gyűjtése,
- feldolgozása,
- felhasználása és
- megosztása.

I. célterület - Élelmiszerlánc-biztonsági tudásmenedzsment

azaz az adatok, információk és tudás átlátható és kölcsönös megosztása, valamint a kommunikáció fokozása az összes érintett fél között.

Alapvető elv, hogy a hatóság lehetőleg minél kevesebb helyen avatkozzon be, ne zavarja a gazdaság működését, de ha beavatkozik, akkor azt nagyon hatékonyan tegye (pl. központosított ellenőrző egységekkel). A hatósági beavatkozás mértéke azonban akkor csökkenthető megalapozottan, ha a szereplők jól felkészültek. Ez a felkészültség pedig a tudásmenedzsmenten keresztül biztosítható.

Tudáscentrum kiépítése és működtetése

Meg kell szervezni az információ és a tudás hatékony gyűjtésének, feldolgozásának, tárolásának rendszerét, majd a hatóságot alkalmassá kell tenni az adatok, információk professzionális elemzésére.

Ezt követően a hatóság el tud indulni a tudáscentrummá válás útján, majd a rendelkezésére álló tudás felhasználásával hasznos és eredményes élelmiszerlánc-biztonsági ismeretterjesztést, oktatást, képzést tud szervezni.

Tudáshálózat kialakítása és innováció

Az élelmiszerlánc minden szereplője része lehet a tudáshálózatnak, és az állam feladata – a saját tudáscentrumának kialakítása és működtetése mellett – ezen szereplők működésének összehangolása, koordinálása, azaz a tudáshálózat kialakítása. Alapvetően ez a tudáshálózat az egyes szereplők koordinált együttműködésén alapul, de ezt a tudással kapcsolatos, partnerségen alapuló hálózatot előbb létre kell hozni.

Az együttműködés rengeteg, különböző területet érint, de ezek közül három kiemelkedik fontossága, az élelmiszerlánc-biztonságra gyakorolt hatása miatt: az oktatással-képzéssel, a kutatással és a közkapcsolatokkal kapcsolatos feladatok ezért külön stratégiai programokban kerülnek meghatározásra.

A KOCKÁZAT ÉS A VESZÉLY

a hétköznapi nyelvben szinonimaként jelennek meg, ugyanakkor ezek nem felcserélhetőek bár igaz, hogy veszély nélkül nincs kockázat.

A veszély valamilyen káros egészségügyi, környezeti hatás.

A kockázatról akkor beszélhetünk, ha a veszély bekövetkezésének van valószínűsége, esélye is.

II. célterület – Élelmiszerlánc-kockázatok kezelése

azaz hatékony beavatkozási rendszer megteremtése az élelmiszerlánc minden pontján.

Ahhoz azonban, hogy célok azonosíthatóak legyenek, a veszélyek és kockázatok különböző formáit élelmiszerlánc-biztonsági szempontból vizsgálni kell. A veszélyek és kockázatok típusai különbözőek, így a kockázatok kezelése is alapvetően kétpólusú kell, hogy legyen.

Ismert kockázatok felügyelete

Mindenki számára teljesen egyértelmű, hogy az ismert kockázatok folyamatos kontroll alatt kell tartani, illetve azok szintjét elfogadható mérték alá kell csökkenteni. Alapvetően ezt a célt szolgálják például a vállalkozások és hatóság által működtetett ellenőrzési rendszerek. Az ismert kockázatok kezelését célzó rendszerek hatékonyságán változtatni kell, egyrészt funkcionális jellegű változtatásokkal, a felügyeleti munkavégzés hatékonyságának növelésével, másrészt a kockázatok csökkentését célzó szakmai programok minél szélesebb körre való kiterjesztésével.

Ismertlen veszélyek és elfogadhatatlan mértékű kockázatok kezelése

Sajnos mindig lesznek olyan esetek, amikor a kockázatot nem sikerül elfogadható mértékűre csökkenteni. Tipikusan ilyen esetek az új, ismeretlen veszélyek megjelenései, természeti katasztrófák, vagy a szándékos visszaélések, mint az élelmiszerhamisítás, tisztességtelen piaci magatartás, amelyeket a hagyományos ellenőrzési rendszerekkel alapvetően nem lehet megelőzni. Ilyenkor másfajta szemléletű kockázat-felderítésre van szükség, illetve a hangsúly a minél gyorsabb kezelésén van, azaz meghatározóvá az ütközésség, gyorsaság és hatékonyság válik.

STRATÉGIAI PROGRAMOK

Az alábbiakban röviden ismertetésre került valamennyi Élelmiszerlánc-biztonsági Stratégiai Program, melyet az elkövetkezendő években több intézkedés és projekt formájában kívánunk végrehajtani.

Jelenleg az élelmiszerláncsal kapcsolatos információ nagyon nagy mennyiségű, szétszórta, nem egységes szerkezetben áll rendelkezésre, ráadásul meg lehetőségen összetett kapcsolatrendszer figyelhető meg az adatok, információk között. Mindemellert az élelmiszerlánc maga is egyre összetettebbé vált az elmúlt évtizedekben.

1. Egységes információ-menedzsment

Átfogó élelmiszerlánc-felügyeleti információs rendszer

A tudásmenedzsment folyamatában az első lépés az információ gyűjtése és feldolgozása. Az élelmiszerlánc egy bonyolult és meg lehetőségen nagy hálózat, amelyben nem egyszerű az információhoz jutás, valamint az egyes információk közti kapcsolat meghatározása.

A különféle kockázatok megelőzése, kezelése, csökkentése, valamint a korlátozott erőforrások optimális felhasználásához egy átfogó, **informatikai alapokon nyugvó élelmiszerlánc-felügyeleti rendszer** kialakítása szükséges. A felügyeleti rendszernek tartal-

maznia kell minden élelmiszerlánc-vállalkozót, beleértve például a családi gazdálkodókat, kistermelőket, őstermelőket, biomassza-termelőket stb., valamint a tevékenységük tekintetében elvégzett élelmiszerlánc-biztonsági ellenőrzések adatait is, továbbá ebbe szervesen illeszkednie kell a más szereplők rendelkezésére álló információknak is.

Az élelmiszerlánc-szereplők fentiek szerinti legteljesebb adatbázisának felépítése a későbbiekben lehetővé teszi a jelenleginél átfogóbb **minősítési rendszerek** bevezetését, amelyek jobban segítenék a fogyasztók tájékozódását. Másrészt a rendszer teljes körűsége egy olyan lehetőséget is magába rejt, hogy a vállalkozók uniformizált módon, mobilisan, **elektronikusan tudnák intézni ügyeik** jelentős részét.

A kockázatbecslés egyszerre jelent komplex toxikológiai elemzéseket, epidemiológiai felméréseket, a fogyasztói (felhasználói) szokások és a kitettség, valamint a környezeti terhelés hatásainak értékelését.

2. Átlátható kockázatelemzés bevezetése

A tudományos kockázatelemzés valamennyi elemének alkalmazása az élelmiszerlánc egészében

A kockázatokat elsősorban kutatómunkával lehet felmérni, a kockázatkezelésben felmerülő döntési helyzeteket pedig a tudományos ismeretek folyamatos bővítésével,

naprakész alkalmazásával, adatbázisok működtetésével lehet előkészíteni.

Elengedhetetlen, hogy a kockázatelemzési rendszerek formalizáltak és átláthatóak legyenek, valamint, hogy az élelmiszerlánc egészét felöleljék az elemzések. Szintén fontos cél, hogy az élelmiszerláncból származó adatok gyűjtésének és elemzésének megszervezése mellett meg kell szervezni az élelmiszerek és egyéb élelmiszerlánc-termékek fogyasztási, vagy felhasználási adatainak gyűjtését és elemzését is.

A tudományos kockázatbecslés pillanatnyi politikai, gazdasági és egyéb érdekektől való **függetlenségét** szigorú és átlátható, a függetlenséget kiemelt szempontként kezelő eljárásrendekkel és külső fél által tanúsított **minőségirányítási rendszerrel** kell biztosítani.

A laboratóriumok által kibocsátott vizsgálati eredmények nemcsak az igazgatási eljárások alapját képezik, hanem értékes adatokat szolgáltatnak a kockázatelemzés valamennyi lépéséhez, valamint a K+F+I-s (kutatás-fejlesztés-innovációs) feladatok legfontosabb támaszai.

3. Laboratóriumi rendszer újraszervezése

Integrált, korszerű laboratóriumi hálózat

A magyar élelmiszerlánc-felügyelet nélkülözhetetlen eleme

a megfelelő szakmai jártassággal, tanúsítással, akkreditációval rendelkező hatósági laboratóriumi hálózat, amely által kibocsátott vizsgálati eredmények képezik az alapját számos hatósági eljárásnak.

Hosszú távon a cél egy integrált, a kor-nak megfelelő, magas színvonalú, **új létesítmény-hálózat** (központi és regionális telephelyekkel) kialakítása, mely méltó és megfelelő a nemzeti referencia laboratórium sokrétű feladatainak ellátására. Ezen felül hatékonyan képes segíteni az ellenőrzési tevékenységeket, és lehetővé teszi a **vizsgálati és kutatási pályázatokban** való sikeres részvételt is.

Ezt a szerteágazó laboratóriumi hálózatot az üzemeltetés (vegyszer- és eszköz-ellátás, mintaszállítás, minőségirányítás) racionalizálásával, korszerű műszerezettség kialakításával **költséghatékonyá**, a laboratóriumban végzett munkák beárazásával pedig átláthatóvá kell tenni, nem elfelejtve a **mintavételi rendszer optimalizálásának** szükségességét.

A széttagoltság megszüntetése mellett fontos kiemelni, hogy a **regionális laboratóriumi hálózat** előnye, hogy a helyszíni jelenléttel közvetlen munkakapcsolat kialakítására van lehetőség a helyi termelőkkel, kereskedőkkel.

Így ezen központok nemcsak az ellenőrzésben és a mintavételben vesznek részt, hanem a tudáscentrum kiépítésében, illetőleg a tudáshálózat vállalkozásokhoz és fogyasztókhöz történő eljuttatásában is.

A tudás csak akkor tudja szabályozó funkcióját hasznosan betölteni, ha megfelelő minőségben áll rendelkezésre, és a lehető legszélesebb kör számára hozzáférhető. Az információs társadalomban erről az információs központok, a tudáscentrumok tudnak gondoskodni.

4. Tudáshálózat alapjainak kiépítése

Tudásalapú társadalom elveinek meghonosítása az élelmiszerlánc összes szereplőjénél a partnerség, az információk kölcsönös megosztása és az oktatás révén.

A korábban is említettek alapján az élelmiszerlánc minden szereplője felfogható egy-egy tudáscentrumnak, és az állam feladata lehet ezen szereplők összehangolása, koordinálása, azaz a tudáshálózat kialakítása, vagy legalábbis e hálózat létrejöttének segítése. A program egyik legfontosabb eleme a **stratégiai együttműködések, partnerségek kialakítása** az élelmiszerlánc különböző szereplőivel.

Nyilvánvalóan a legfontosabbak ebből a szempontból a vállalkozók, beleértve az elsődleges előállításban tevékenykedő gazdálkodóktól, termelőktől a feldolgozók, kereskedőkön át a vendéglátósokig mindenki. Az együttműködésnek ki kell terjednie – az egyes területeken már sikeres – iparági **jó gyakorlatok, útmutatók kidolgozására** is. Erősíteni kell a szakmai

szövetségek – különböző szakmai és civil szervezetek, kamarák – szerepét a vállalkozások felkészítésében, a változások követésében, az oktatások, a továbbképzések megszervezésében, az információk átadásában.

A nélkülözhetetlen alapismeretek birtokában működő kis- és közepes vállalkozások részére segítséget kell adni a lehető legegyszerűbben működtethető belső élelmiszerlánc-biztonsági rendszer kidolgozásához és alkalmazásához, közösen a **Rövid Ellátási Lánc** Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap tematikus alprogrammal. A REL egyrészt fontos eszköze lehet a társadalmi tudatformálásnak az élelmiszerekkel kapcsolatban, másrészt a sok és területileg nem koncentrált szereplő komoly kihívás elé is állítja a hatóságokat, mind az ellenőrző, mind a tudásmegosztó feladatában.

Az élelmiszerlánc-felügyeletet ellátó hatóságnak partnerségi viszonyt kell kialakítania **más, állam által fenntartott szervezetekkel**, valamint kulcsfontosságú a hazai élelmiszerlánc szereplők **nemzetközi tudáshálózatokhoz** való csatlakozása is.

Az élelmiszer-eredetű megbetegedések legalább 70-80%-a – hatósági adatok szerint – a háztartásokban, az élelmiszer-higiéncia betartásának hiánya miatt következik be, vagyis az ismeretek terjesztésével és a fogyasztói szokások megváltoztatásával mindez elkerülhető, megelőzhető lenne.

5. Modern oktatás-képzés

A tudás kölcsönös megosztása

A fogyasztói magatartás kialakulásában kritikus fontosságúak a gyermekkorban megszerzett ismeretek és attitűdök. Ennek érdekében az élelmiszerlánc-biztonsággal való ismerkedést már a **bölcsődében, óvodában el kell kezdeni**. Az óvodákban jelentkezik a legélesebben a hátrányos helyzetűek lemaradása, egyes gyerekek sokszor itt találkoznak először azzal, hogy étkezés előtt meg kell mosni a kezüket. Az általános iskolai korosztálynál már elindult az élelmiszerlánc-biztonság kérdésének **Nemzeti Alapantervbe emelésének**, illetve integrációjának előkészítése az egyes kerettantervekbe. A gyerekek oktatását célzó programokat a középiskolákban is folytatni kell.

Az élelmiszerláncban dolgozók élelmiszerhigiéniai felkészítésébe, azaz az alapismeretek képzésébe bevonandók a szakiskolák is. Szükség van továbbá az élelmiszerlánc termelési, feldolgozási, kereskedelmi, vendéglátási területén dolgozók oktatásának, **képzésének és a képzéshez használt**

tankönyvek, jegyzetek szakmai színvonalának felmérésére és felülvizsgálatára. Törekedni kell a jelenlegi BSC szintnél sokkal gyakorlatiasabb, üzemmérnök jellegű oktatásra.

Az **agrár- és élelmiszertudományi, valamint az állatorvos-tudományi felsőfokú képzések során** nélkülözhetetlen a gyakorlati igényekhez való közeledés, az élelmiszerlánc-szemlélet kifejezett erősítése, a hallgatók élelmiszerlánc-biztonsági, közgazgatási felkészültségének, valamint a menedzsment készségek fokozása. Az egészségügyben, vagyis az **orvosképzésben és az egészségügyi szakdolgozók képzésében** szintén nagy jelentőségű az élelmiszerlánc-biztonság tudományos alapjainak és gyakorlati szempontjainak megismerése, az új információk megszerzése és az ismeretek felfrissítése. Az **élelmiszerlánc-felügyeleti szakemberek** rendszeres, egységes szemléletű, strukturált rendszerben való alapképzése, majd továbbképzésével várható el a magas színvonalú és azonos szemléletű felügyeleti munka.

Az élelmiszerláncsal kapcsolatos tudás folyamatos, dinamikus fejlődésének, az ismeretanyagok bővülésének köszönhetően az egyszer már megszerzett tudás, ismeret idővel kevésnek bizonyul. Elkerülhetetlenné válik az állandó, **élethosszig tartó tanulás**, melynek lehetőségét és feltételeit meg kell teremteni.

Technológia- és kétirányú ismeret-transzfer keretén belül

- egyrészt a „milyen új ismeretek állnak rendelkezésre?”
  - másrészt a „milyen információkra, kutatásokra van igény?”
- kérdésekre keressük a választ.

6. Partnerség a kutatásban, innovációban

Tudásalapú társadalom elveinek meghonosítása a tudományos életben egy aktív élelmiszerlánc kutatási hálózattal

Az élelmiszerlánc-kutatás, -fejlesztés és -innováció területén partnerségi viszony kialakítására van szükség az érintett felek között, és ennek koordinálását, segítségét – az erőforrásokhoz, az információkhoz és a szakemberekhez való hozzáférés miatt – az államnak kell biztosítania.

Az ágazat szempontjából hasznos alap és alkalmazott kutatásokba való bekapcsolódás. Az élelmiszerlánc-biztonság valamennyi területén roppant fontos, hogy hazánk ne maradjon ki a nemzetközi vérkeringésből, és ezen nemzetközi trendeket nemcsak figyelemmel kell kísérni, de idővel bizonyos kezdeményezések élére is lehet állni. Biztosítani kell a nemzetközi kutatási eredményekhez, konferenciákhoz való hozzáférés lehetőségét, részt kell venni nemzetközi kutatási projektekben és különböző együttműködési hálózatok munkájában.

Ösztönözni kell a **gyakorlatban felhasználható alkalmazott kutatásokat** (vásárlói preferenciák, termék- és technológiafejlesztés).

A kutatások során hangsúlyt kell fektetni a fenntartható élelmiszertermelésre, törekedve a versenyképesség és a fenntarthatóság egyensúlyára. A vállalkozások túlnyomó többségének nincs saját fejlesztési kapacitása, és nem ismeri, illetve nem képes felhasználni a kutatási-fejlesztési eredményeket. Ezért ki kell alakítani a **technológia- és kétirányú ismerettranszfer** hatékony szervezeteit és működési feltételeit, különösen a KKV-k vonatkozásában. Elő kell segíteni a termelők, feldolgozók és kutatóhelyek együttműködését az új termékek, eljárások és technológiák fejlesztése területén.

Elfogadható mértékű kockázat: Fontos megérteni azt, hogy még elméletileg sem lehetséges teljes kockázatmentességet biztosítani, azaz valamiféle kockázat mindig lesz, csak a mértéke nem mindegy, hogy mekkora.

7. Élénk közkapcsolatok

Élénk közkapcsolati rendszer kialakítása az élelmiszerláncban

Az egészséges táplálkozás, a helyes életmód és a gasztronómia mind a médiában, mind pedig a közbeszédben rendkívül népszerű témákká váltak. E kedvező folyamatot tovább kell ösztönözni annak érdekében, hogy emelhető legyen az élelmiszerekkel kapcsolatos ismeretek általános szintje, javuljon a minőségorientáció, illetve könnyen visszاسzoríthatók

legyenek a különböző áltudományos – s gyakran az egészségre is kockázatot jelentő – termékek.

Szükséges megkezdeni a fogyasztókkal történő interaktív párbeszédet az **elfogadható mértékű kockázatról** és a **magas szintű kockázatkommunikáció** megvalósításáról. A megváltozott piaci helyzetben minden eddiginél fontosabb a tudatos fogyasztó szerepe, aki mint partner tájékozik, a pénzével tudatosan szavaz, a nem megfelelő termékek előfordulásáról pedig értesíti a hatóságot.

A kockázatkommunikációs tevékenységet szét kell bontani kríziskommunikációra és általános kockázatkommunikációra.

- Az **általános ételmeiszerlánc-biztonsági kockázatkommunikáció, ismeretterjesztés** esetében a legfontosabb célkitűzés a prevenció, illetve a kockázatalterelési magatartás erősítése. Cél a tudatos fogyasztói társadalom: megláttatni a vásárló szerepét, azt, hogy az általa megfogalmazott igények (pl. hogy mit és hol vesz le a polcra) visszahatnak a termelésre és kereskedelemre is. A rendszeres jelenlét és célirányos ismeretterjesztési kampányok mellett fontos a visszacsatolás és a gyors reagálás is.
- A **kríziskommunikáció** célja ezzel szemben a bekövetkező ételmeiszerlánc-felügyeleti események során a veszély mielőbbi elhárítása a fogyasztók tájékoztatásán keresztül. Ezt a továbbiakban is kizárólag hatósági feladatnak kell tekinteni,

és hatékonyságát javítani, módszereit korszerűsíteni szükséges. A lakosság riasztásában fontos szerep jut azoknak az újságíróknak, akik a korábbi és a tervezett jövőbeli „civil és újságíró-tréningek” során megismerkedhettek a hazai ételmeiszerlánc-felügyelet működésével és szereplőivel.

Az ételmeiszerlánc-biztonsági kockázatkommunikáció alapelvei:

- **Hitelesség:** A fogyasztónak minden körülmények között joga van megismerni a valóságot.
- **Közérthetőség:** Törekedni kell a világos, egyszerű, közérthető nyelvhasználatra.
- **Átláthatóság:** Világossá kell tenni az állampolgárok és a média számára, hogy mely szervezetek milyen szerepet játszanak, és milyen feladatokat látnak el a kockázatkezelésben.
- **Reflexivitás:** A kétoldalú kommunikáció megteremtésében elengedhetetlen a fogyasztói bejelentések és a média által felvetett kérdések megfelelő kezelése és mielőbbi megválaszolása.
- **Közösségi részvétel:** Biztosítani kell az állampolgárok vélemény-nyilvánítási jogát, illetve felmérések segítségével fel kell térképezni a társadalomban előforduló álláspontokat.
- **Prevenció:** Az állampolgári tudatosság megerősítése is elég lehet egy krízishelyzet elkerüléséhez.

Az ebben a programban meghatározott kockázatsökkentési tervek elengedhetetlenek az elfogadható mértékű kockázatok meghatározását célzó társadalmi párbeszédhez, valamint az ezen párbeszéd nyomán meghatározásra kerülő elfogadható mértékű kockázatok eléréséhez.

8. Széles körű kockázatsökkentés

Beavatkozások az élelmiszerlánc teljes hosszában az élelmiszerlánc-biztonsági kockázatok csökkentése érdekében

Ez a program az élelmiszerlánc teljes egészében próbálja meg a kockázatokat közvetlen kezeléssel, hatósági eszközökkel csökkenteni, és nemcsak a hagyományos egészségügyi kockázatokkal kíván foglalkozni.

Az élelmiszerlánc-biztonság garantálásának, a károk megelőzésének fontos pillérei:

- Elsődleges termeléshez kapcsolódó kockázatok csökkentése (pl.: termelési biztonságot veszélyeztető elemekkel (termőföld minőségi romlása, zárlati károsítók megjelenése) kapcsolatos felderítések)
- Növényegészségügyi károsítók elleni védekezési programok (pl.: szaporítóanyag károsító mentesség biztosítása, szőlősárgaság fitoplazmát hordozó szőlőkabóca monitorozása, burgonya hervadását okozó baktérium, kajszibarack fák gyors pusztulása, Anoplophora-fajok)
- Járványos állatbetegségek elleni mentesítési programok indítása, folyamatban

lévő mentesítési programok befejezése a mentesség vagy speciális státusz elérése érdekében (pl.: Aujeszky-betegség, PRRS, IBR, klasszikus sertéspestis, BSE, brucellózis, szarvasmarha-gümőkór)

- Élelmiszer mikrobiológiai veszélyek elleni védekezési programok (pl.: Salmonella-gyérítési program, Campylobacter-gyérítési program, Trichinella-mentesség, élelmiszer-eredetű megbetegedéseket okozó vírusok, antibiotikum rezisztencia terjedése elleni védekezés)
- Kémiai veszélyek elleni védekezési programok (pl.: mikotoxinok, növényvédő szerek maradványai, állatgyógyászati szerek maradványai, kadmium, arzén, dioxin és dioxin-szerű PCB-k, PAH, morfin, nitrát szennyezés, adalékanyagok)

A magyar mezőgazdaságban számos termékjelölési védjegy használata terjedt el. Ezek a jelölések vagy a termék minőségére, vagy annak származási helyére utalnak. Igen sok felmérés mutatja azt, hogy a fogyasztókat érdekli azon állatok jólléte, melyek húsa vagy más terméke végül élelmiszerként az asztalukra kerül. A program egyik elemeként az **ÁllatBarát Magyar Termék címke** tartalmi elemeinek és használatának kidolgozása szintén tervezett intézkedésként jelenik meg a Stratégiában.

A Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal 2012. március 15-ével jött létre a Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal és a Magyar Élelmiszer-biztonsági Hivatal összevonásával.

9. Hiteles és erős hatóság

Megelőzés a normák érvényesítésével

Csupán a végtermékre koncentrálni nem biztosítható az élelmiszerlánc biztonsága. Veszélyhelyzetben csak az **egész élelmiszerláncot lefedő egységes ellenőrzési, felügyeleti rendszer** alkalmas az azonnali beavatkozásra. Az átszervezési folyamatban kiemelkedően fontos volt az élelmiszerláncról és hatósági felügyeletéről szóló 2008. évi XLVI. törvény megalkotása, mely egy olyan új, egységesített hatósági rendszer alapjait teremtmegte meg, amely nemzetközi mércével mérve is példaértékű módon képes megvalósítani a teljes élelmiszerlánc preventív és proaktív módon történő felügyeletét.

Erősebbé és hatékonyabbá kell tenni az élelmiszerlánc-felügyeleti intézményrendszert, melynek érdekében a szubsidiaritás elveinek figyelembe vételével fenn kell tartani a **közvetlen utasítási rendszert**, a rendszerszerű folyamatszabályozással a lehető **legalacsonyabb szinten** kell tartani a hatósági tevékenységek **bürokratikuságát**. A hatékonyság fokozása érdekében elengedhetetlen a teljes ellenőrzési, mintavételi, szűrővizsgálati rendszerek **kockázat-**

alapú megszervezése, az erőforrások **cost-benefit** alapú felhasználása, valamint a szervezetben belüli **információáramlás** felgyorsítása.

A több megyére kiterjedő ügyek hatékony kezelése érdekében **központi, országos illetékességű ellenőrzéseket** kell végrehajtani. A programok végrehajtásához elengedhetetlen a megvalósítást lehetővé tevő emberi tőke fejlesztése az élelmiszerlánc-felügyeleti szervnél. Gondoskodni kell a rendelkezésre álló források – különösen az **élelmiszerlánc-felügyeleti díj** – költség-hatékony és átlátható felhasználásáról.

Tudatosítani szükséges, hogy az ismeretlen eredetű élelmiszer, növényvédő szer, állatgyógyászati készítmény nem tekinthető biztonságosnak:

- azok felhasználása komoly felelősségre vonással járhat,
- azok fogyasztása fokozottabb egészségügyi kockázattal járhat.

10. Sikeres küzdelem a visszaélések ellen

A fekete- és szürkegazdaság elleni küzdelem hatékonyságának fokozása

A fogyasztók és a tisztességes vállalkozók érdekében határozottan és hatékonyan kell fellépni a tisztességtelen vállalkozások, ügyeskedők, hamisítók, csalók ellen. Világossá kell tenni, hogy ez a gyakorlat a társadalom szemében nem elfogadható és nem tűrhető, ilyen tekintetben „zéró toleranciát” kell kihirdetni.

Az élelmiszerlánc-felügyeleti és határfelügyeleti hatóságoknak aktívan figyelniük kell a szándékos élelmiszerlánc-szennyezés előfordulásának lehetőségeit és jeleit, forgalomba hozatal előtt, forgalmazás, szállítás közben és a piacfelügyelet keretében egyaránt. Az élelmiszerláncban megjelenő hamisítások visszaszorítását a különböző társhatóságok ellenőrzési tevékenységeinek területi és időbeli összehangolásával is segíteni kell, kihasználva, hogy az egységes fellépés során szélesebb jogi és felügyeleti eszköztár áll rendelkezésre.

Újra előtérbe kell helyezni a pontos minőségi előírások meghatározását az egyes élelmiszerlánc-termékek esetében, az eredet hamisítások visszaszorítása és minőségromlás megelőzése érdekében eredettérképek létrehozása (pl. referencia-adatbázis, mérhető termékparaméterek).

A hamisítások, csalások elleni küzdelem legfőbb célja, hogy a fogyasztók legális körülmények között előállított, ellenőrizhető, biztonságos, megfelelő minőségű termékekkel találkozhassanak a piacon. Ezen túlmenően a hamisítások, csalások jelentős gazdasági kárt okoznak az eredeti terméket előállító tulajdonosok számára, így az ő jogos érdekük is a hamisítások visszaszorítása.

Az élelmiszerlánc és az élelmiszer-ellátás biztonsága alapvető stratégiai kérdés a társadalom számára. A rendkívüli intézkedést igénylő élelmiszerlánc-események világszerte veszélyt jelentenek az emberi és az állati egészségre, megrendítik az élelmiszerekbe és más élelmiszerlánc-termékekbe vetett fogyasztói bizalmat.

11. Kritikus infrastruktúrák védelme

Rendszerszintű kockázatok kezelése az élelmiszerláncban

Mindig lesznek olyan esetek, amikor a kockázatot nem sikerül elfogadható mértékűre csökkenteni. Tipikusan ilyen esetek a természeti katasztrófák,

vagy az emberi tevékenység kapcsán létrejött veszélyhelyzetek (pl.: nukleáris balesetek, ipari katasztrófák), vagy a szándékos visszaélések, amelyeket a hagyományos ellenőrzési rendszerekkel alapvetően nem lehet megelőzni. Ilyenkor másfajta szemléletű kockázat-felderítésre van szükség, illetve a hangsúly a minél **gyorsabb kezelésén van, azaz meghatározóvá az ütközépeség, gyorsaság és hatékonyság** válik.

A **biztonságos élelmiszer- és ivóvízellátás** is a kritikus infrastruktúra elemei közé tartoznak, ezek megvédésében társadalmi, állami és vállalkozói feladatok is vannak. Ezért mind az államnak, mind az élelmiszer-vállalkozásoknak fel kell készülnie arra, hogy a szándékos élelmiszer-szennyezés, -hamisítás és -csalás lehetőségét megelőzzék, illetve elhárítsák. A szándékos élelmiszerlánc-szennyezések megelőzésének fontos eleme a termékek **nyomonkövethetősége és visszahívhatósága**. A meglévő nemzeti, hatósági és üzemi **katasztrófaelhárítási és válságkezelési tervek**et célszerű felülvizsgálni abból

a szempontból, hogy alkalmasak-e szándékos élelmiszerlánc-szennyezések észlelésére és következményeik elhárítására.

Az élelmiszerlánc-felügyeletnek éppen ezért **meg kell terveznie, és gyakorolnia, gyakoroltatnia kell** mindazokat az intézkedéseket, amelyek az első, esetleg csak gyanún alapuló bejelentéstől, észleléstől, a fogyasztók egészségének veszélyeztettsége és pánikhelyzet kialakulása nélkül elvezethetnek a megalapozott, bizonyítékon alapuló vádemelésig.

A Stratégia végrehajtására 10 év alatt hozzávetőlegesen **400 Mrd Ft kerül elköltésre**, a programok közvetett **hatása pedig 1000 milliárdokban is mérhető**. Az európai uniós források bevonását is beleértve az élelmiszerlánc-biztonság garantálásának forrás szükséglete töredéke az általa lefedett területek bevételeinek vagy a megelőzött károknak, így valamennyi szereplő érdeke a Stratégia minél teljesebb körű megvalósulása.

ZÁRSZÓ

A Stratégiában megfogalmazott programok megvalósítása egyfelől szolgálhatja **az emberi egészség védelmének kiteljesedését**, másfelől hozzájárulhat ahhoz, hogy az élelmiszerlánc mint több ezer milliárdos értéket jelentő nemzetgazdasági terület, **jövőbeni kitörési pont** legyen.

A nemzetközileg versenyképes hazai élelmiszerlánc-biztonsági rendszer kiépítésével arányaiban alapvetően kis befektetés

révén nagy gazdasági és egészségügyi haszon realizálható, lehetővé téve a Stratégia jövőképeinek teljesülését:

mindenkor egészséges, kiváló minőségű, biztonságos élelmiszerlánc termékek – különösen élelmiszerek – legyenek elérhetőek, valamint azok előállítás, kereskedelme, felhasználása vagy fogyasztása során az emberek és a társadalom magas fokú tudatosságot és felelősséget tanúsítson.